

Det usynlige feltet

TEKST

Bjørnar Olsen

PUBLISERT 1. april 2019

EMNER

Utviklingshemning

HVPU

Kommunepsykologi

Habilitering

En høstkald kveld et par år tilbake i tid satt jeg på en temmelig brun kafe i en mellomstor norsk by. I det samme lokalet: et godt voksent ektepar som jeg fordomsfullt plasserte i det lavere sjiktet både økonomisk og åndelig. Og mellom de to: deres middelaldrende datter med utviklingshemning. Det slo meg: Dette er et familieliv som er meg svært fremmed, og som heller ikke studietiden ga meg rare drahjelpen til å forstå. To bidrag i denne utgaven av Psykologtidsskriftet mer enn hintet om at jeg ikke er alene om dette.

Psykologer later til å tro at de kan se på en person at de har en utviklingshemning, eller at en diagnose kan stilles bare ved å snakke med personen, skriver Tonje Elgsås (se denne utgaven). Hvis personen har alvorlig tale- og bevegelsesvansker, reduseres sjansen for utredning ytterligere, påpeker Kristine Stridskleiv og kolleger: Mer enn halvparten av barna med cerebral parese fikk sitt kognitive funksjonsnivå vurdert ut fra klinisk skjønn. Legg til at mange mennesker med utviklingshemning dessuten er svært dyktige til å skjule sine vansker, og vi bør kanskje ikke overraskes over at det kan være snakk om flere titalls tusen mennesker som ikke får en diagnose de trolig tilfredsstiller.

«Det kan være snakk om flere titalls tusen mennesker som ikke får en diagnose de trolig tilfredsstiller»

Det igjen betyr at svært mange ikke får tilbud om hjelp. Og får de tilbud om hjelp, er tiltakene altfor sjelden tilpasset personens funksjonsnivå. Tjenestene til mennesker med utviklingshemning er standardiserte, bærer preg av institusjonstenkning, bidrar til segregering og viser at det er små forventninger til personer med utviklingshemning, uttalte professor Anna Kittelsaa til Norsk Forbund for Utviklingshemmede 14. januar i år. Slike standardiserte tiltakspakker gjør at hjelpeapparatet kan krysse av i boken for at tiltak er gitt, men uten at det får den virkningen et tilpasset tiltak kunne fått.

Det manglende blikket for utviklingshemning strekker seg langt utover habiliteringstjenesten. Vi finner personer med utviklingshemning i psykisk helsevern, barnevern, skolevesen, helsevesen, fengsler, rusomsorg og ikke minst i kommuner. For det er kommunene som har hatt ansvaret for personer med psykisk utviklingshemning siden HVPU-reformen i 1991. Men i 2016 meldte Helsetilsynet at 45 av de 57 kommunene de undersøkte, hadde til dels alvorlig svikt i sitt tjenestetilbud. Mens vi i NOU 2016:17 På lik linje kunne lese at det er langt igjen før Norge har oppfylt FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, en konvensjon vi ratifiserte i 2013. Og nylig uttalte leder i Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning, Karl Elling Ellingsen, at personer med psykisk utviklingshemning nedprioriteres i konkurransen med andre kommunale formål (NRK, 18. mars).

Velferdsstatens ambisjoner skal omsettes i kommunal praksis, skrev Elisabeth Swensen i Klassekampen 20. oktober i fjor i kjølvannet av Tolga-saken. Når fire av fem kommuner har store mangler i sitt tjenestetilbud til personer med utviklingshemning, forteller det også om kommuner som mangler det økonomiske handlingsrommet som trengs for å gjennomføre de forpliktelsene som vi har satt oss nasjonalt: normaliserte levekår for mennesker med utviklingshemning. Skal vi nå dit, handler det om mer enn korrekt utredning. Da handler det også om bolig, skole, arbeid og en tilrettelagt hverdag. Og det igjen handler om skatter, kommuneøkonomi og politiske prioriteringer.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 4, 2019, side

TEKST

Bjørnar Olsen, Sjefredaktør